

GUSTÁV MURÍN

PUD
KONTRA
KULTÚRA

PUD KONTRA KULTÚRA

Motto:

„Sex nie je všetko.

Sex je len

základom všetkého.“

Gustáv Murín

Doplnené a aktualizované vydanie

Obálka: Igor Vadovič

Neviem, či je to dobré,
alebo zle,
ale telo si so mnou
robí, čo chce!
Aspoň to skúša,
a čo duša...?

Tieto verše z pesničky skupiny Elán, napísané Borisom Filanom, sú extraktom celého problému. Problému, ktorý ľudstvo rieši od chvíle, keď sa v evolučnej štafete (ktorú pred približne 2,5 miliónmi rokov začal *Homo habilis* a pred 50 000 rokmi definitívne prevzal *Homo sapiens*) sa človek „počlovečil“ a jeho prirodzeným pudom začala stavať hrádze najsilnejšia ľudská zbraň – rozum. Sústavou týchto hrádzí a obchádzok vzniká najsilnejšia zbraň ľudského spoločenstva – kultúra. Exupéry povedal: „Ak daruješ kultúru, daruješ smäd.“ Vo vzťahu k elementárnemu pudu rozmnožovania je však kultúra tou závorou, ktorá nám bráni uhasiť smäd, kde chceme, kedy chceme a ako chceme. Ľudstvo po stáročia zápasí s ideálom rozumom vedeného a vždy sa ovládajúceho člena ľudského spoločenstva a jeho v každej chvíli hroziacou dezerciou do ríše pudového (a teda podľa všeobecnej mienky nízkeho, pretože „zvieracieho“) skratkovitého konania. Nepochybným vrcholom viery v nadvládu rozumu bolo 19. storočie ovenčené spříškou prelomových objavov. Ako píše S. Zweig: „Netušený pokrok vedy uniesol devätnáste storočie do akéhosi opojenia rozumom. Ved’ sa predsa zdalo, že sa všetko otrocky podriaďuje vláde rozumu... A pozemský rozum by snád’

nemal byť schopný zvládnuť anarchistické inštinkty vlastnej krvi, ľahko skrotiť nezvedenú chásku pudov? Čo ešte občas vzplanie v krvi moderného "vzdelaného" človeka, to vraj nie je nič iné ako chabé, bezmocné blesky vzd'ľujúcej sa búrky, umierajúce záchvevy bývalej zvieracej beštiality, ktorá už úplne odumiera... Len ľuďi na pohlavnosť neupozorňovať a oni na ňu zabudnú. Len tú prastarú beštiu, vsadenú za železné mreže cnosti, nedráždiť rečami, len ju nekŕmiť otázkami a ona skrotne. Len rýchlo prejsť vždy s odvráteným pohľadom okolo všetkého, čo je trápne, predstierať vždy, akoby tam nič nebolo! To je celý ten zákon mravopočestnosti devätnásteho storočia..."

Ako už vieme, z pýchy v nadradenosť a samospasiteľnosť rozumu sme museli kruto a krvavo vytriezviť po experimentoch „výlučne rozumových“, „vedeckých“ a „plánovitých“ spoločenstiev nacizmu a komunizmu. Po dvoch svetových vojnách, v ktorých sme kolektívne strácali rozum i súdnosť. Po atómovej bombe, ktorej smrtonosný kríž dodnes visí nad budúcnosťou ľudstva v hrozbe šialeného gesta štátneho či skupinového terorizmu. A čo na to pudy? Dovoľte niekoľko vecných príkladov z vášho najbližšieho okolia:

Osamelo žijúcu stredoškolskú profesorku, vždy ohováranú ako starú pannu, stretnú jej bývalí žiaci, momentálne bohémски študenti medicíny. Ona ide počestne na koncert, oni nepočestne piť. Od koncertu ju odhovoria, ona ich odhovorí od popíjania v krčme. Ostáva teda už len jej malá garsónka, kam sa odoberú spomínať po nákupe príslušnej batérie vína. Je to pozoruhodný večer, počas ktorého (nikto nevie vlastne ako) sa s ňou postupne i

naraz vyspí všetkých päť jej bývalých žiakov. Vracajú sa k nej takto ešte po ďalšie štyri večery pod zámienkou, ktorú môže priniesť len sám život. Po tieto štyri večery totiž vrcholia Majstrovstvá sveta v hokeji a naši reprezentanti idú do finálovej skupiny. Ako sa striedajú napínavé hokejové tretiny, tak sa striedajú bývalí žiaci na svojej bývalej stredoškolskej profesorky. Majstrovstvá sveta sa skončia. Skončí sa aj ošial' piatich večerov, akoby nikdy neboli. Nikdy sa už viac nestretnú. Osamelo žijúca profesorka sa vracia k osamelým návštevám koncertov vážnej hudby a k nálepke starej panny. Partia medikov sa vracia k hlučným pitkám. A tam som si tento príbeh vypočul...

Zdá sa vám to neuveriteľné, vykonštruované, nemožné? A čo poviete na toto:

Mladému chlapcovi z okresného mesta odchádzajú rodičia na dovolenku do vtedy populárneho Bulharska. Nechávajú mu byt a plnú chladničku. Jeho priateľ si zase požičia od rodičov auto. Vozia sa hore-dole mestom, vetria, túžia, čakajú. Taká šanca, musí sa predsa čosi stať! Pri náhodnom výjazde za mesto ich stopne sympatická dievčina. Pýtajú sa: „Kam to bude,“ ona odpovedá: „Odvezte si ma, chlapci, kam chcete.“ Nerozumejú, pýtajú sa: „Ty nechceš ísť nikam?“ Ona vážne odpovedá: „O týždeň sa vydávam, chcem ísť tam, kde si ten týždeň slobody ešte poriadne užijem.“ Najskôr ju odvezú na nejaký večierok na akejsi chate. Večierok sa nevydarí, zato obaja s prekvapením zistia, že neznáma to myslí vážne – a s oboma! Prvé dni sa na nej (doslova) striedajú v rodičovskom byte. Jeden doobeda, druhý poobede. Má to logiku, akú môže priniesť opäť len pragmatický život. Obaja totiž

brigádujú, jeden môže byť s ňou doobeda, druhý poobede. Nakoniec to ale aj tak vzdávajú a privolávajú na pomoc kamarátov. Za vpustenie (či pripustenie?) kamaráta do bytu s neznámou vyberajú po fľaši vína. Pijú spoločne a starostlivo vypracovávajú zoznam ďalších. Na konci týždňa sa dievčina zbalí a zmizne. O pár dní dostáva mladý chalan z okresného mesta (to už sú rodičia doma) zalepenú obálku bez spiatočnej adresy. Ale nemusí sa obávať, je to len svadobné oznámenie neznámej aj so srdečným pozdravom „bývalým spolužiakom“. Podpis manžela nechýba.

Zdá sa vám to priveľa? A hlavne, zdá sa vám to priveľa tak povediac z hľadiska výkonu? Skúsme to teda do tretice:

Dosluhovačovi na vojenčine, ktorý to má „za pár“, pricestuje na návštevu manželka. Ešte platí ten svojský predpis, že vojak musí slúžiť čo najďalej od domova. Takže keď pricestuje jeho manželka, musí prenocovať, lebo najbližší spoj ide až na druhý deň ráno. V tomto bode robí „staré bigo“ (ako ho kamaráti z čaty prezývajú) zásadnú chybu. Tzv. „číslo“ (čiže odslúžené dni) na to má, aby skočil cez plot a strávil noc s manželkou v miestnom hoteli. Ale či už chcel šetriť, alebo boli všetky hotely ako na potvoru plné – to sa už nedozvieme. Skrátka rozhodol sa, že ju prenocije na izbe čaty, kde spí nie menej ako tridsať vojakov na jednej kope. Mazácka polovica sa pre myšlienku okamžite nadchne – bude večierok, bude žúr! V tej chvíli sú všetci ochotní, všetci milí. Večierok je famózný, mladí robia stenu, ešte aj strážni na rote dávajú bacha, aby ich nikto nerušil. Všetci sa snažia, aby mladá žena videla, že aj v kasárňach sa môže cítiť príjemne a bezpečne. Pamätníci aj tu

zlyhávajú v rozhodujúcom bode. Nikto presne nevie, kedy „staré bigo“ od nadšenia odpadol a zaspal a hlavne kedy sa na uprázdnené miesto osmelil jeho prvý „kamarát“. Isté je len to, že sa „kamarátsky“ vystriedali všetci starší vojaci. Teda len tí, čo vždy na vojenčine „majú nárok“. Čiže necelá polovica z tých tridsiatich... Ale aj to stačí. O tom, ako manželka „starého biga“ opúšťala vojenský útvar, pamätníci tiež mlčia. Pozoruhodné je skôr iné. Ešte dlhé dva mesiace šliape „staré bigo“ plece pri pleci so svojimi „kamarátmi“ na blízky cvičák. Ešte stihne aj jedny kruté manévry. Hovorí, či skôr klebetí sa o všetkom. Len o jednej extatickej noci nepadne ani slovo...

Keď pudy prevážia

Ak vám tieto tri prípady pripadajú priveľmi živočíšne surové, je mi to úprimne ľúto. Ale nemohol som sa im vyhnúť práve preto, že sa týkajú základnej témy našej úvahy. Samotné príbehy sú zameniteľné s inými. Nie sú použité ako dôkaz, ale ako príklad ilustrujúci problém. Pokojne za ne môžete dosadiť svoje vlastné pozorovania či vedomosti z blízkeho i vzdialeného okolia. Čo sa týka „výkonov“ troch spomenutých aktérok, možno to niekoho prekvapí, ale nejde o rekordy. A ak by niekomu bolo ľúto, že príklady sa týkali len nadvýkonov žien, môžem uviesť príklad karvinského baníka, ktorého si na povestný „Dům sester“ v Ostrave dovedla jedna fešná zdravotná sestrička. Urobil chybu, že sa mu ráno nechcelo vstávať a neodišiel so svojou partnerkou,

ktorá sa ponáhľala do služby. Z nočnej sa totiž vrátila jej spolubývajúca kolegyňa a namiesto spánku sa so slovami „však ťe neubude“ vrhla na nečakane milé prekvapenie, rozvaľujúce sa nič netušiac ešte v posteli. Vyššie uvedené heslo potom celý víkend používal zástup mladých sestričiek zo susedných izieb... Smola bola v tom, že s pánskou návštevou nepočítali, takže hosť a krmili výhradne kompótmí. Keď sa v pondelok konečne vymotal z nekonečných objatí, okamžite požiadal v práci o dvojdennú dovolenku na zotavenie. Kompóty neznáša dodnes...

Mimochodom, v inom okresnom meste zažili tentoraz vydarený večierok na chate, kde niektoré dievčatá pochytila pozoruhodná chuť rozdávať. A rozdávali sa takisto celý víkend každému kto prejavil záujem...

O **toto** však naozaj nejde. Hlavnou pointou všetkých uvedených prípadov je niečo celkom iné. Ja aspoň totiž úprimne verím, že tá stredoškolská profesorka nikdy predtým ani nikdy potom neurobila iniciatívne nič, čo by jej nelichotivú nálepku starej panny mohlo čo len trošku spochybniť. A že tá čerstvá nevesta možno práve týmto gestom prejavila svoju vieru vo vážnosť manželského stavu viac ako ktorákoľvek iná. A že „staré bigo“ možno čosi aj tušil a možno vedel viac, ako môžeme z takého stručného opisu vytušiť. Ale že mu rozhodne stálo za to, aby to mlčky preišel... Skrátka, som presvedčený, že toto sú síce dramatické, možno extrémne príklady, keď kultúrou dnes a denne udržiavaná požiadavka sebaovládania, náhle padá v jedinom okamihu nezadržateľného výbuchu pudov. Poviem to inak. Čo keď sa takto, viac-menej náhodou, na kratučký časový úsek života splnili

dovtedy nepoznané, možno ani netušené tajné sny spomínaných žien? Apropó, nedopusťme, aby sme tu začali rozprávať príbehy tajných snov mužov. Táto kniha by sa iste zaplnila len nimi. Za všetky len jediný príklad, navyše dosvedčený históriou.

Jedni z posledných trestancov na svetoznámych Diabolských ostrovoch (preslávených väznením prominentného trestanca Dreyfusa a viacnásobným útekom trestanca zvaného Motýľ) boli dvaja muži, ich ťažkým zločinom boli trojdňové orgie, ktoré ozbrojení revolvermi usporiadali v odľahlom francúzskom kláštore. Úprimne sa priznávam, že mi je čudné, ako mohli dvaja muži (hoci ozbrojení) udržať pod kontrolou celý kláštor mníšok a ešte organizovať orgie. Ale tak to tvrdí história pudov.

Psychológia ako plod kultúry na to odpovedá:

„Naše etické alebo civilizačné cítenie sa musí nepretržite brániť proti barbarskej žiadostivosti pudov. A tak sa celý náš duševný život rysuje ako nepretržitý, vznešený, nikdy nekončiaci zápas medzi vedomým a nevedomým chcením, medzi zodpovedným činom a nezodpovednosťou našich pudov.“

Tieto slová vyslovuje Stefan Zweig vlastne za Sigmunda Freuda, muža, ktorý zašiel tak ďaleko (a podľa niektorých až príďaleko), že každé naše konanie, a hlavne jeho poruchy, posudzoval z hľadiska potlačeného sexuálneho pudu: „Lebo v pude vidí Freud... tú najspodnejšiu, horúco plynúcu vrstvu našej vnútornej ríše. Podľa jeho presvedčenia si človek nežiada večnosti, jeho duša netúži predovšetkým po živote duchovnom: dušu ovládajú len slepé pudy... Tak ako telo prahne po potrave, prahne duša po rozkoši; libido, ten prastarý chtíč, tento neukojiteľný hlad duše ju

ženie svetu v ústrety.“ A sám Freud, v knihe „O človeku a kultúre“, k tomu dodáva: „Naša kultúra je všeobecne založená na potláčaní pudov. Každý jednotlivec sa pre ňu vzdal časti svojho vlastníctva, svojej zvrchovanosti, agresívnych a pomstivých sklonov svojej osobnosti; z týchto príspevkov vzniklo spoločné kultúrne bohatstvo, tvorené statkami materiálnymi i ideálnymi... Kto sa následkom svojej nepoddajnej konštitúcie tomuto potlačeniu pudov nie je schopný prispôbiť, stojí voči tejto spoločnosti v pozícii "zločinca", "vyvrheľa"...“

Známy americký sexuológ Kinsey išiel ešte ďalej, keď publikoval vo svojich výskumoch aj údaj, podľa ktorého až 97% amerických mužov sa niekedy dopustilo nejakého sexuálneho činu porušujúceho zákon. Túto informáciu treba upresniť, aby sme nevytvárali umelý dojem, že čo americký muž, to „prasák“ (ako sa hovorí v Čechách). V Spojených štátoch sa totiž prirodzenému sexuálnemu pudu kladú také bizarné kultúrne bariéry, ženie je také ťažké prekročiť sexuálnym činom nejaký zákon. Podľa údajov z roku 1993 je v osemnástich štátoch USA trestná zjavná erekcia muža, hoci aj pod nohavicami (?!). Okrem toho sú trestné pre obe pohlavia: sex alebo sobáš medzi prvostupňovými bratrancami a sesternicami (32 štátov), nemanželský sex (9 štátov) i samo súžitie nevydatých párov (8 štátov). To posledné znamená, že v niektorých štátoch nevydaný pár v jednej hotelovej v lepšom prípade neubytujú, v horšom postavia pred súd! A to ešte nehovoríme o heterosexuálnom orálnom sexe, ktorý je zakázaný v osemnástich štátoch USA a za análny sex by ste v takom Idahu mohli vyfasovať aj doživotie.

Ak je mottom tejto knihy tvrdenie, že „sex nie je všetko“, myslí sa tým, že naozaj neovláda všetky naše myšlienkové či telesné pochody. V tom to pán Freud (či skôr jeho nevítaní plagiátori a povrchní opisovači) asi naozaj trochu prehnal. Je tu predsa okrem toho podľa Darwinovho zákona pud zachovania rodu (z ktorého je odvodené aj sexuálne správanie ľudí), aj pud sebazáchovy a lovecký pud (kam patrí aj konkurenčný boj). Faktom je, že ten prvý dokáže v niektorých prípadoch prehlušiť dva nasledujúce. Spomeňme si len na samovražedne okázalé ľúbostné tance hlucháňov alebo vysilujúci ťah rýb na miesta trenia. U človeka však môžeme hovoriť aj o druhej polovici motto tejto knihy – „sex je základom všetkého“ – predovšetkým vtedy, keď v hladkom chode vecí nastáva kdesi porucha. Keď čosi nefunguje, keď sa čohosi („žiadze“, ako hovoria muži, „lásky“, ako hovoria ženy) nedostáva. Vtedy dochádza na slová amerického psychiatra M. Scotta Pecka: „... sex je problém pre každého – pre deti, dospievajúcich, mladých dospelých, ľudí stredného veku i starcov, pre tých, ktorí žijú v celibáte, pre ženatých i slobodných, pre hetero- i homosexuálov...“

A o tomto chceme teraz rozprávať. O tomto by som bol rád, keby sme spolu uvažovali. Nasledujte ma, prosím, do labyrintu útržkov histórie, zameniteľných príbehov, falošných zrkadiel štatistík, výhybiek názorov osobností i prepادلísk, v ktorých sa strácajú životné príklady jednotlivcov. Závery, či východiská si však láskavo urobte sami.

Od sexuálnej slobody k „sexuálnemu oslobodeniu“

Aj takto by sa dala nazvať celá naša úvaha. Nevyhnutne totiž musíme začať biologickou podstatou sexuality a jej prahistóriou, aby sme mohli skončiť dnešnými dozvukmi už polozabudnutej tzv. sexuálnej revolúcie. V tomto bode sa špirála momentálne vracia k pôvodnému východisku. Všetci predsa vieme, že náš prapraprapredok bol nahý. Ale obzrime sa dejinami. Čo to dalo ľudstvu za námahu, koľko obetí, súdnych procesov, pogromov, presvedčovania i vysvetľovania, šikanovania a opätovnej vytrvalosti jednotlivcov i skupiniek v ďalších generáciách, kým sme sa až v tejto dobe dopracovali k tomu, aby sa aspoň na vyhradených miestach mohol človek opäť slobodne vyzliecť. Ako všetko, ako doslova všetko (napríklad narodenie i smrť) museli sme aj tento prostý fakt najskôr inštitucionalizovať, aby sme ho vôbec dokázali ako ľudské spoločenstvo akceptovať. Označenie „adamiti“ sa spája s neblahými stredovekými pogromami na naháčov v dnes tak slobodomyselnom Amsterdame. Rovnako nazývali jednu zo svojich radikálnych skupín aj husiti a ako každú „ideologickú úchylku“ aj túto vykorenili s revolučnou dôslednosťou. Myšlienka však nezanikla a začiatkom minulého storočia sa objavila pod lákavým sloganom naháňania zdravia slnečnými kúpeľmi. Otrasy dvoch svetových vojen spôsobili, že sa kúpanie v slnečných lúčoch vymklo spod kontroly lekárskeho recepisov, vtrhlo do západnej Európy, dokonca prevalcovalo aj

komunistické východné Nemecko pod označením FKK – Frei Körper Kultur a našinca začiatkom osemdesiatych rokov už naháňali po Rusovciach ako „nudistu“. Dnes si tí istí hovoria „naturisti“ a majú na to už aj Medzinárodnú naturistickú federáciu (INF), pečiátku, národných delegátov a – zľavy. Už v júni 1993 americký časopis *Details* privítal zriadenie prvej nudistickej pláže dokonca aj v bývalom sovietskom Rusku, pri Moskve. Ako vo všetkom, čo robia ľudia, aj tu zotrvačnosť nadšenia prekračuje pôvodné smelé horizonty a dnes sa chudera len 46-ročná svokra z Bratislavy pýta v časopise *Tabu*, či jej nemá byť čudné, keď s ňou 26-ročný zať raňajkuje – nahý...

Sme úplne iní

Je to tak, ľudská sexualita zaznamenala okrem pozoruhodnej a historikmi svedomito zaznamenávanej anabázy aj mnohé výkyvy a extrémny. Ťažko sa im aj vyhnúť, keď sama ľudská sexualita je vo svete živočíšnych druhov výnimkou a vlastne extrémom.

Pripomeňme si spolu s prof. Wilsonom, že „prsia žien majú väčšie rozmery, než aké sú potrebné pre mliečne žľazy, bradavky sú erotogénne a obklopené nápadne sfarbenými aureolami“, čo je unikát v živočíšnej ríši. Takisto ako zrejme jediný v živočíšnej ríši trpia niektorí ľudskí jedinci funkčnou impotenciou, ktorá vychádza z dysfunkcie psychickej a nie telesnej (ľudský sex sa totiž podľa skúseností ľudstva odohráva najmä v hlave). A ako upozorňuje Ján Starkbauer dodnes sa vedú spory o biologickej

funkcii hymenu (panenskej blany), pričom v Prírode okrem človeka neexistuje druh, ktorý by niečím takým disponoval. Dôkladnejšiemu vysvetleniu uniká aj ďalšia zvláštnosť nášho druhu, resp. odpoveď na otázku prečo sme ako jediní z cicavcov radikálne zmenili zadnú (zvieraciú?) polohu súložu, za prednú (kultúrnu?), hoci táto je z hľadiska najsilnejšieho evolučného argumentu, úspešného rozmnožovania, jednoznačne menej výhodná (viď. neprirodzená poloha vagíny voči vnikajúcemu penisu). A je tu ďalšia anomália v živočíšnej ríši – Dr. Kim Mukerjee pripomína, že neexistuje na tejto planéte tvor, ktorý by zámerne vyhľadával bolesť a dokonca ju spájal so sexuálnou rozkošou, ale spomeňme si na zástupy masochistov a masochistiek! Edgar Morin výnimočnosti ľudskej sexuality dokonca pripisuje mimoriadny evolučný význam, keď si na otázku „Čo nám prinieslo poľudštenie?!“, odpovedá: „Je to najmä nepretržitosť sexuálnej príťažlivosti, u muža aj u ženy. Kým ešte primáty majú asexuálne periódy oddelené od doby párenia, kedy sa samica stáva príťažlivou, ľudskosť tkvie v permanencii sexuálnej príťažlivosti...“ Áno, my sme stále v pohotovosti, takpovediac podľa ironizovaného pionierskeho hesla „Vždy pripravení!“. Ale nie vždy môžeme túto pripravenosť zužitkovať a čo horšie, drvivú väčšinu nášho času je neupotrebitelnou záťažou! Núti nás pritom k stálemu zvažovaniu vhodnosti či nevhodnosti nadviazania sexuálneho kontaktu, sublimuje sa do paradoxného správania, keď sa dve pohlavia permanentne stretávajú, dávajú si najavo svoju pohlavnú odlišnosť (a z toho vyplývajúcu príťažlivosť!), ale pritom sa spoločensky úzkostlivo pokúšajú

vyhnúť dôsledkom takejto odlišnosti. Vyskúšajte si to na sebe, všimnite si ako pri vstupe do miestnosti s novými ľuďmi automaticky, podvedome vyhodnocujete (a v drvivej väčšine prípadov samozrejme potláčate a zavrhuje) sexuálnu príťažlivosť prítomných príslušníkov opačného pohlavia a z toho vyvoditeľné dôsledky. Alebo ako sa odrazu pristihnete, že pri vážnej debata s atraktívnou dámou (v opačnom prípade samozrejme s pánom) o perspektívach ziskov v obchode s cennými papiermi v skutočnosti myslíte na... Pozor, nemusí ísť hneď o úvahy typu, „S tým do postele, alebo nie?“, ale o permanentné napätie, ktoré rozporuplnosť kultivovaného súžitia dvoch pohlaví prináša. A nejde dokonca ani o to, že by nám zdržanlivosť naordinovával stále niekto cudzí či akási abstraktná spoločnosť zákonodarcov, zväčša dávno nebožtíkov. Často musíme k pohlavnej autocenzúre siahnuť sami. Celkom kurióznym príkladom je manželstvo! Napriek tomu, že práve tu je šanca (najmä u bezdetných mladých manželstiev) na absolútnu sexuálnu slobodu z hľadiska času aj spôsobu (aspoň u nás, pozor, v niektorých štátoch USA je napríklad orálny sex aj u manželov trestný!), čoskoro obaja aktéri zistia, že permanentná sexuálna rozjuchanosť sa nekoná. Dokonca, že ju treba (v dramatickom kontraste oproti ich predošlému mileneckému pomeru) regulovať, pretože z celkom pragmatických dôvodov nemôže manžel visieť na svojej žene celý deň a takisto ona by si iste rada skočila nejakú novú rezkú nôtu, ale kto preboha zatiaľ navarí?! A kto uprace, či spraví to svetlo v kúpeľni? Tak sa mlčky, nenápadne začína budovať vlastná hierarchia zábran, ktorých najnázornejším